

№ 01 (09),
БЕРЕЗЕНЬ 2011 р.

ЛЕМКІВЩИНА КАРПАТ

ЧАСОПИС СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

Велич і трагедія Карпатської України

Березень
(трагедія)

1

Проводи молодого січовика

Березневу спеку принесли
ледеси нам з чужих країв.

В горах тиша, у долинах вже
дзюрчать потоки, по засіяних полях
робить перші кроки сонце синьооке.

Теплий вітер від Дунаю
жене у Карпати вороня
прокляте. Кричить - гарчить,
нерідне слово уже по
долинах, суне, суне усе вище,
та й на верховини.

- Мамко, мамко, доро-
генька, збирайте тайстрину.
Хліб біленький і біленьку
фалат-солонину, і хлібвочку
ріданеньку, що така мі мила.

На Великдень! Буде
Пасха!

- На, бери, дитино -
Скоро буде, то на стіл я собі
постелю. Боже милий, де то буде, та
моя оселя?.. Ще кладіть у ту
тайстрину вишивану сорочину. І

свѣту водицю з нашої криниці.

- Окропи ти нѳов путничку коло
хреста, що пуд дичков, стань, ти ше
раз помолися, а за нас ти не журися.
Ми із няньком даме раду і собі, і вояй
громаді - Стулай на супостат, вби не
смів карати він наші Карпати.

- Де той кріс, де там патрони, чим
стріляти ті ворони?.. Скоро, скоро,
чую дзвони, вже тучить село...
прокльони, та немає сліз.

- Масти туйок, сину, кріс, його дівко

2

Красне Поле

Уж притих і Тиса занімила від
самого ранку, строчить, строчить
кулемет біду вишиванку. Червоною
нитками, помагас мамі. Вже пришив
дві латки на плечі фалатки, два
відірвало, не хвилюйтесь, мамо! До
Великодня зашию, дем ядного ше
пришию. Няньку, кріс ваш б'є
ісправно! То некрещені душі марно
сунуть, сунуть.

- Я стріляю, ті мерзenci
воші. Ну, давай, давай, я
прошу! Йой, набіт ся кичають,
воші не лічати, мамко, мамко,
дорогенька, я ше хочу жити!
О, свѣта водичко, хлібвочку
свячену, закрий мої оченята,
гину не даремно! Не дай кату
познишатись із мого бараньку.
Тисо, Тисо, дорогенька, будь
мені за жінку! Обвігайся тиги
мною, мені поклялися, що ми
вечно будемо разом, мені
присягнуся! Гину я за Україну,
гину за Карпати за стареньку
дичку й няньову криничку!

Василь БЕРЕЗНИК

приніс, коли чехи рабровали, добрі
люди нам продали. Не стріляй хрещені
душі, сину, сину... кїть не мусиш...

Невідомі сторінки Лемківської історії.

Флоринська та Команчанська
лемківські республіки, що
існували на теренах трьох держав
після Першої світової війни, - це
біла пляма в історії. Комуністичні
режими намагалися знищити
людську пам'ять, але вона жива
до сьогоднішнього дня й житиме
до того часу, допоки буде живий
бодай один патріот - лемко

Флоринська республіка
виникла на території трьох держав
- Польщі, Словаччини та України.
Займала вона площу, більшу ніж
територія сучасного Кіпру й
налічувала 130 селищ. Прапор був
синьо-жовто-зелений, подібний
до прапора столиці лемків
Закарпаття - Заричова. Прези-
дентом республіки був Ярослав
Качмарчик. Республіка мала свою
поліцію. Проіснувала вона два
роки. Після 1921 року очільників
республіки репресували,
звинувавши у державній зраді.
Провину лідерів Республіки не
довели, але державу знищили.

Далі пішли сатанинські
сталіністи. Лемків депортували, а
села знищили.

Команчанська Республіка. І

жителі називають себе лемками-
українцями. Країна виникла у 1918
році. Президентом республіки був
священик Пантелеймон Шпизька.
Проіснувала республіка два
місяці. Прапор республіки -
синьо-жовтий. Державне утво-
рення нараховувало 30 лемків-
ських сіл. Від Флоринки до Команчі
сто кілометрів. Відразу після
створення республіка прого-
лосила про своє воз'єднання з
Україною.

Трагічною була доля обох
республік. Польська армія
жорстоко розправилася з новими
державними утвореннями.
Велика Україна нічим не змогла
допомогти своїм дітям.

Сьогодні тільки назви деяких
сіл, наприклад, Білянка, написані
українською мовою. Жителі села
допомогли того референдумом...
й перемогою в один голос. А ше
лемківська ватра у Жанин,
фольклорні фестивалі час від часу
нагадують українцям Польщі та
Словаччини про їх героїчне й
трагічне минуле.

В.Б.

Герої національно- визвольного руху України - уродженці Закарпатської Лемківщини

Іван Кедюлич "Чубчик"

Чи не найвідоміший серед тих
перечинців, що покладали своє
життя на вівтар свободи й
незалежності України. Сьогодні
одна з вулиць Перечина носить
ім'я цього героя. Старше покоління
добре знало Івана. Молоді про
нього майже нічого не відомо. В
наступному номері газети ми
розповімо вам про цю легендарну
людину.

Новини Лемківщини

Львів.

5 березня. У приміщенні світлиці Львівської ОО ВУТЛ відбулося
розширене засідання Колегії Всеукраїнського товариства
"Лемківщина". Колегія розглянула питання діяльності Товариства
за період грудня-лютого 2010-2011 років. Уточнила план роботи на
поточний рік, заслухала звіт про роботу Київського Товариства
"Лемківщина" ім. Б.І. Антонича. Про роботу Товариства доповів
його голова Михайло Машівський.

Колегія розглянула питання підготовки та проведення
Міжнародного конкурсу-виставки "Лемківська писанка".

УЖГОРОД

Лемки Закарпаття, громадськість області вшанувала пам'ять -
100-літній ювілей з дня народження відомої лемки, педагога,
художника й громадського діяча Катерини Шелепець. В читальному
залі обласної бібліотеки зібралися учні Катерини Ізівни,
шанувальники її таланту, рідні й близькі її люди. Професори,
письменники, художники, композитори, трудівники рідної
Ужанської долини, яку вона оспівала у своїх полотнах, згадували
вчительку й дякували їй за материнську любов й знання, якими вона
щедро ділилася протягом довгого творчого життя. Більш детально
про життєвий і творчий шлях Катерини Шелепець часопис
розповість в одному з найближчих номерів.

ХУСТ, КРАСНЕ ПОЛЕ.

15 березня. Лемки Закарпаття вклонилися Героям Красного
Поля. До пам'ятника полеслим делегація лемків поклала квіти,
вшанувала Героїв хвилиною мовчання.

ПЕРЕЧИН

18 березня. Перечинська районна організація ВУТЛ спільно з
районною організацією "Просвіта" провели урочисті збори з нагоди
трагічних подій березня 1939 року. Карпатська Україна - це засторота!
Таке не сміє повторитися! Кров, пролита на Красному Полі, спонукає
кожного з нас задуматися над тим: - а що я зробив для розбудови
Української держави, для зміцнення її обороноздатності? Чи готовий
я сьогодні дати достойну відсіч прояву агресії у будь-якому її прояві?

ДУБРИНІЧІ.

Свято Матері, свято жінки-
трудівниці відбулося у Дубри-
ничах. Ініціювала його ново-
обраний сільський голова Любов
Лавер.

Жінки нашого села
заслужують на те, аби їх
вшанували не тільки раз на рік.
Ми маємо пам'ятати про жінку-
матір щоденно. На жаль, наш
сучасний світ не дозволяє робити
це часто. При першій нагоді ми це робимо. Робимо широко й
професійно, залучаємо до свята самодіяльних артистів, співаємо й
танцюємо, просто відпочиваємо. Особливо дбаємо про ветеранів
праці, про людей, які є золотим фондом не тільки нашого села, але
й області і навіть країни, - говорить Любов Іванівна Лавер.

АНОНС

2-3 квітня 2011 року у Львові пройде Другий Міжнародний
фестиваль "Лемківська писанка". Організатором фестивалю
виступила Фондация дослідження Лемківщини при Музеї народної
архітектури і побуту у Львові. За більш детальною інформацією
про Фестиваль та умови його проведення просимо звертатися за
телефонами, що вказані у нашому часописі.

Китайські студенти відкривають для себе культуру лемків Закарпаття

Культурою лемків Закарпаття зацікавилися студенти Пекінського університету. Нещодавно село Заричово відвідала студентка другого курсу Пекінського університету Лін Юйцян. Нашому кореспонденту вдалося взяти коротеньке інтерв'ю у чарівної пані Лін.

Кор.: Щиро вітаємо, пані Лін, в столиці лемків Закарпаття.

Лін: Дякую. (велика усмішка, теплий потиск руки представниці великого народу, традиційний поцілунок, великі чорні очі й "дякую!" - все на український лад).

Кор.: Ви вперше в Закарпатті, в Україні. Як вам живеться у нашому селі, ви тут не перший день, з кимось познайомилися-подружилися?

Лін: Так. Мені тут все цікаво. Такі тут милі, ширі люди. Кожен хоче привернути до себе увагу, чимось мене зацікавити. Я щаслива, що потрапила саме у таке цікаве село, про яке мріяла. А друзів уже маю, дуже милі люди - хлопці й дівчата. Особливо милозвучна ваша мова. Я хотіла б вивчити її. Я володію п'ятьма світовими мовами, вивчу й українську. (Лемки, хто ризикне вивчити китайську? - В.Б.)

Кор.: Ви палите? Як ви ставитеся до алкоголю, наркотиків?...

Лін: Дуже негативно. Людина, яка вживає наркотики, не варта поваги. У нашій державі вона не має майбутнього. А ще у нас дуже жорсткі закони. І це добре. Я вважаю, що закони повинні поважати всі, і незалежно від посади й статку. Держава повинна боротися з цим соціальним злом всіма наявними засобами. Я виступаю за тверезий спосіб життя. Спокус багато, але людина має вибирати між бажаннями й реалізмом.

Кор.: Ви дуже симпатична. Дозвольте спитати, ви заміжня, маєте хлопця? Коли китайські дівчата виходять заміж?

Лін (сміється й опускає очі): Дякую. Ні. Хлопці залицяються, але я ще не готова до цього відповідального моменту. Подумаю про це роки через два. Заміж виходять... хто як... це дуже особисте. Кожен робить вибір сам.

Кор.: Невдовзі ви поїдете додому. Що ви повезете до рідної хати? Чи приїдете ще до нас у село. Я особисто вже вас запрошую.

Лін: Дякую. Обов'язково приїду. А

Світлана Масленнікова – молодий дослідник лемківських діалектів

"Діалекти - це пам'ять тисячоліть, відгомін далеких віків"

"Діалекти - свідки історії народу" (Григорій Хабургаєв). Без народних говорів літературна мова пересихає, як річка без живлющих джерел. Саме тому письменники дуже часто вживають діалектизми в своїх художніх творах. Справжній письменник розуміє, що творити не можна позбавляти колориту, відривати його від типових обставин. Діалекти - це пам'ять тисячоліть, відгомін далеких віків, свідки високої мовної культури та образного мислення наших предків, їх виникнення сягає давнини, ще родоплемінного періоду, а територіальне закріплення пов'язане з добою феодалізму. Недарма їх вважають "живою історією мови". Діалектні відмінності української мови, незважаючи на те, що Галичина була відокремлена від решти України шість століть, а Закарпаття дев'ять, значних перешкод для спілкування не становлять.

Моя бабуся розповідала мені, що коли під час Другої Світової війни в нашому селі були російські вояки, вони брали будь-які папери і писали пояснення наших слів, бо в який би вони куточок нашого села не пішли - нічого не розуміли самі, і ніхто не розумів їх.

На сьогоднішній день я старалася проникнути у свій словниковий запас, який я вживаю, коли вдома. Вибирала з усіх слів, лише ті, які притаманні нашому селу, якими ми говоримо повсякденно, не задумуючись над їх літературним значенням. Наші діалектизми походять із багатьох країн. І не тільки сусідніх з Україною, але й інших. Ми часто вживаємо дуже давні слова, запозичені з угорської, німецької, словацької, польської, російської мов, а також нові назви, які уявилися під впливом української літературної мови.

Всі слова можна поділити на дві групи: до слів першої групи можна віднести ті слова, які більшість людей розуміє, а до другої - зовсім не зрозумілі слова, не тільки сусіднім районам, а й сусіднім селам. Нині таких вельми цікавих слів знайшлося у селі Заричово понад 120.

Віаємості про говірку с.Заричово
Говірка с.Заричова належить до південно-західного наріччя Закарпаття, а саме лемківської говірки, яку вивчали дуже

мало вчених. Особливістю цієї говірки є зміна голосних звуків порівняно з літературною мовою, вживання своєрідних слів, відмінності у відмінковій частині мови. У говірці, зокрема, у закритих складах, на відміну від літературної мови, виявляється звук [y], який чергується з [o] та [e]: сул* - соли, кун* - кон*а, при*ус - принесла (сізь, кінь, приніс). Другою помітною рисою говірки села є особливий звук [ы], який вимовляється в деяких словах відповідно до звичайного [й] в літературній мові: мь*дло, сы*н, ды*ня (миле, син, диня). Якщо звук [e] випадний, він вимовляється як [и]: дин* - ди*а, пин* - пи*а, попір* - попр*у (день - дия, пеня - пня, перець - першо). Від літературної вимови відрізняються і деякі приголосні. Зокрема, вживаються м'які шиплячі та р (воловарь), а дзвінки в кінці слова оглушуються: хл*іп, нуш, холот, зуп, грип (хліб, ніж, холод, зуб, гриб). У галузі граматики можна відзначити особливості закінчень іменників різних відмін. Наприклад, в орудному відмінку іменників першої відмінки вживається закінчення -ов: руков, головов, ріков, Светов (рукою, головою, Светою). Таке закінчення мають деякі "ненормальні" іменники третьої відмінки, незалежних родів: сул*ов, матір*ов, кровл*ов (сіллю, матір'ю, радисто, кров'ю). Відбувається скорочення слів, таких як: мі, т*і, дому, (мені, тобі, додому). Слова - ми, ти, ви, воно, вона, він вимовляються звуками [м], [т], [в], [вно], [вна], [вун]. Голосний звук [і] вживається в багатьох словах замість [й] в закінченнях і посередині окремих слів: писат*і, говорит*і, приходиш, повісті, пробачіт*і, пр*івідітися, година, л*іше, ар*імаг*і... (писати, говорити, приходиш, сказати, пробачити, примаритися, година, аще, дрімати...).

У прикметниках чоловічого роду із закінченням -ий звук [й] вживається як [ы]: червень*й, зелений*й, красны*й, вы*хованы*й, розумны*, хвори*й... (червоний, зелений, гарний, вихований, розумний, хворий...).

У числівниках, які використовують при лічбі предметів у середньому роді вживають такі слова як: першой, другої, третьої, четвертої, п'ятої, шостої, сьомої, восьмої, дев'ятої, десятій... (перше, друге, третє, четверте, п'яте, шосте, сьоме, восьме, дев'яте, десяте).

P.S. Діалекти сіл Закарпаття дуже мало вивчені. Вони потребують серйозної уваги, більш серйозних вчених лінгвістів. Може настати такий момент, коли ці діалекти будуть втрачені безповоротно. Вони зникнуть, асимілюються під "тиском" сучасних більш сильних літературних мов. Наше завдання не допустити цього. Зберегти діалекти, живі струмочки, дати їм нове життя, зберегти й збагатити для прийдешніх поколінь.

Редакція газети "Лемки Карпат" щиро вітає молодого автора Світлану Масленнікову з першою науковою спробою в галузі мови. А ще вітаємо її з Днем народження. Міцного тобі здоров'я, особистого щастя, справжнього кохання, творчих успіхів, у тому числі на ниві пізнання істини.

На фото Сергій Шербанич: Лін Юйцян, студентка Пекінського університету - гість нашого часопису. Шойно відбулася цікава розмова з директором Заричівської ЗОШ І-ІІІ ст. Аллою Сорока та головним редактором газети Василем Мулесю.

Кор.: А про лемків шось чули?

Лін: Ні. На жаль, ні. Вперше дізналася про цей етнос, коли потрапила у Заричово. Мені подарували книжку про історію села. Цікаво б поспілкуватися з автором. (Автор перед вами, - додала до розмови директор школи Алла Сорока. Всі розсміялися. - В.Б.). Тепер я дещо знаю і про лемків.

Кор.: Що сьогодні хвилює китайську молодь? Чим живуть молоді люди у вільний від роботи час?

Лін: (Сміється). Тим, що й молодь України. Нам все цікаво. Ми дуже відповідально ставимося до навчання. Сьогодні, хто не вчиться добре, не знайде собі роботи. Нас уже багато, а пропозицій не завжди вистачає.

до рідної хати я повезу часточку теплої української душі, ваші пісні, книжки. Книжку Василя Мулеси "Заричово. Два береги", підшивку газет "Лемки Карпат", інші сувеніри я передам до музею Пекінського університету. Це справжні раритети.

Кор.: Успіхів вам у вивченні культури народу України, вивченні культури великої етнічної групи українського народу - лемків. Щасливої вам дороги. Лемки Заричова чекають вас на гостину. Передавайте вітання великому китайському народу.

Розмову записав Василь Березник. Редакція дуже ввічлива юному перекладачу, учню місцевої школи лемку Сергію Шербаничу.

У Перечині небезпечно?

У попередньому номері "Лемків Карпат" повідомлялося про засідання "круглого столу" з участю представників Перечинської райдержадміністрації, районної ради, ВАТ "Перечинський лісохімкомбінат", громадських організацій та ініціативної групи жителів міста. Розглядалося проблемне питання про шкідливий вплив лісохімкомбінату на навколишнє середовище. З доповіддю на цю тему виступила член вуличного комітету вулиці Толстого, яка пролягає поряд з лісохімкомбінатом, колишня директорка клубу "Хімік" Марія Панова. В унісон з її тривожними спостереженнями і висновками звучали виступи колишньої працівниці ЛХК, згодом секретаря райкому Компартії України Ірини Кепич, жителів Перечина Василя П'юси, науковця-хіміка Ужгородського держуніверситету Василя Іваника та інших учасників засідання за "круглим столом". Нижче подаємо стислий виклад змісту виступів.

М.І. Панова відзначила, що колишня Бантлінська фабрика протягом десятиліть перетворилася в потужний хімічний завод. Підприємство забезпечувало роботою і регулярно середньою зарплатою кількості жителів Перечина і навколишніх сіл.

Радіючи можливостям заробити засоби для виживання, працюючи терпеливо переносили знегоди шкідливого впливу хімічного виробництва на їхнє здоров'я і на навколишнє живе. Не тільки працюючі зазнавали дію токсинів. Шкідливі викиди в повітря швидко розносились по всьому селищу і для багатьох виявились фатальними: забруднене повітря підірвало здоров'я, прикорочувало життя тим, хто ним дихав. Найбільше потерпали молоді люди, особливо - діти.

І це за обставин, коли докладалися значні зусилля для нейтралізації шкідливих викидів, очищення навколишнього середовища. Зокрема, висаджувалися квіти на клумбах біля кожного цеху, розкошували каштани у парку, прочищався потічок Доморадж, милував око й освіжав повітря фонтан біля заводського клубу. Цим повітрям дихали і директор заводу, і головний інженер, які зі своїми сім'ями проживали на території підприємства.

У доповіді на засіданні "круглого столу" М.І. Панова змалювала невтішну сьогоднішню обстановку на підприємстві і довкола нього. За її словами, "якщо завод і надалі працюватиме в такому режимі, як зараз... то недалеке майбутнє жакливе: перечинці вимруть як мухи. В першу чергу... вулиця Толстого. Гуркіт від падіння дров, якими наповнюють реторти, досягає такої сили, що на спокійний сон можна сподіватися не в ліжку власної оселі, а... в домовині. Бо стіни дрижать, а немовлята від страху прокидаються, літні люди не можуть зімкнути очей упродовж ночі. Коли випускають пар з реторт, безперервний шум триває кілька годин.

При першій нагоді ті перечинці, які можуть пересуватися, тікають світ за очі: хто в Ужгород, хто до родичів у сусідні села, хто до лісу. Але... по вулиці Толстого проживає багато таких людей, які прикуті до ліжка. Як бути їм?"

Далі М.І. Панова стверджує, що "хімікати, які зараз... "благодійники" заводу безкарно викидають у повітря, зробили свою чорну справу. Практично на вулиці майже немає здорової людини. Туберкульоз, бронхіальна астма, різного роду захворювання дихальних шляхів, онкозахворювання, підвищений артеріальний тиск та розлади нервової системи - це неповний перелік хвороб, які люди отримали "в подарунок" від діяльності заводу".

Частково про вищесказане уже йшла мова

у листі М.І. Панової, опублікованому в "Перечинській темі" 29 жовтня 2005 року під заголовком "Невже Перечин приречений на загибель?!". Закінчувалась та публікація оптимістичним сподіванням на те, що "до Перечина на постійне місце проживання прийдуть директор і головний інженер зі своїми сім'ями. І тоді, подихавши цим повітрям та наслуховавшись гуркоту від роботи реторт, вони усвідомлять необхідність оздоровити повітря, яким дихають перечинці, запобігти вимиранню людей, удосконалити виробничий процес на лісохімкомбінаті".

З моменту надання гласності тривожному сигналу про лихо, якого завдає перечинцям лісохімкомбінат, минуло достатньо часу, аби вжити відповідних заходів для запобігання цьому лихові. Яка ж ситуація нині? Давайте знову послухаємо авторку тривожного сигналу SOS.

На засіданні "круглого столу" вона повідомила: факти свідчать, що з вини деяких персон, у чийх руках влада, "Перечин приречений на загибель. Різко збільшилася смертність. Найстрашніше - помирають молоді люди. У позаминулому році четверо жителів вулиці Толстого пішли на той світ. Віком від 22 до 52 років. З діагнозами: рак, цероз, туберкульоз... Багато з тих, хто проживає на цій вулиці, знаходяться на обліку в диспансерах, окремі лікуються в профілакторіях. 11-річна дівчинка - інвалід; 17-річна після операції на голові, проходить процедури хіміотерапії. Кишить вулиця дитячими хворобами. Більш заможні батьки лікують своїх дітей на морських курортах, у здравницях, санаторіях... а що мають робити ті, котрі ледве кінці з кінцями зводять?"

На вулиці Цегельній - циганський табір: дітей багато, та майже всі хворі, "лікуються" повітрям, насиченим хімією.

А її - "хімію" - легко побачити тут неозброєним оком: дим розноситься у різні сторони (в залежності від напрямку вітру); підвіконники вкриті сажею; випрана і вивішена на ніч у дворі білизна, окрім чорноти, набуває запаху копченості, а залишену на дворі легкову машину доведеться довгенько відмивати від чорних осадків".

Величезної шкоди завдають промислові викиди зеленим насадженням: "вимирають сади, гинуть сливи, перестали плодоносити вишні; врожай айви, яблук згниває уже з осені (про збереження на зиму немає підстав для надії). Багато жителів прилегло до ЛХК мікрорайону змушені вирізати сад."

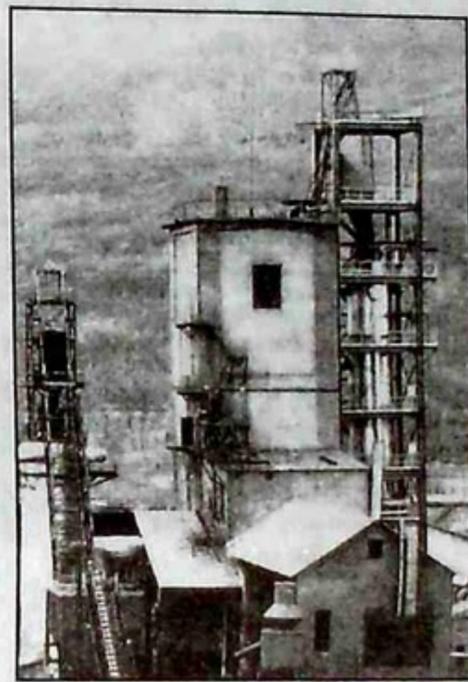
З тривогою М.І. Панова констатувала, що катастрофічно зникає вода. Потерпаємо від страху, адже з трьох життєдайних сил - Сонця, Повітря і Води - у нас залишається одна - Сонце! Решту забрав ЛХК. Особливо із введенням у дію другої реторти. Якщо раніше, уже з перших літ діяльності лісохімзаводу, був відчутний вплив підприємства на навколишнє середовище, то керівництво заводу і місцева влада вживали якихось заходів, аби якомога зменшити шкідливість виробництва".

Ось деякі штрихи, які відображали картину минулого. Територія заводу, всі цехи потопали в квітах. Сад, оранжерея, два садівники по догляду за цією красою. Оздоровчий пункт, стоматологічний кабінет. "Червоні кутки", прикрашені кімнатними квітами, де можна було відпочити, почитати газети, журнали.

Поблизу підприємства до послуг його робітників (та й інших відвідувачів) діяли: їдальня, буфет (товари за зниженими цінами), бібліотека, клуб "Хімік", санаторій-профілакторій "Бобайове", лазня, музична школа і ще багато чого іншого. У клубі відбувалися вечори трудової слави, відпочинку молоді, ігри, танці, концерти,

спектаклі. Духовий оркестр, хорова капела, танцювальний, драматичний гуртки славились своїми виступами далеко за межами області. Чимало дітей робітників підприємства розвивали свої здібності у школі юних техніків. Діяв спортивний комплекс з командами: футбольною - "Хімік", баскетбольною, волейбольною, легкої атлетики, тенісу, функціонували також стадіон зі спортивними майданчиками, шахово-шашковий і деякі інші гуртки. Усе це знаходилося на фінансовому утриманні профспілкової організації хімзаводу і служило оздоровленню і забезпеченню змістовного відпочинку не тільки робітників заводу, але й всіх жителів Перечина - як компенсація за завдані їм збитки.

Дещо інша, надто вже сумна картина вимальовується на ЛХК і навколо нього сьогодні. На місці колишніх спортивних майданчиків, стадіону - бензоколонка, а там, де була танцювальна площадка, - калюжі отруйних стоків. У районі санаторія-профілакторія "Бобайове" - "сторонній вхід заборонено!" "Сторонній" - це не тільки будь-

хто із випадкових заїжджих-відпочиваючих з інших регіонів чи жителів Перечина, але й робітники заводу, для кого і за чий рахунок цей профілакторій створювався. "Іх місце, - із сумом висловила доповідачка, - для відпочинку там, де пишуть на табличці: "Тут спочиває...". І спочивають... Якщо упродовж 500 років у Перечині було заповнене одне кладовище, то за останні роки - два. І швидкими темпами наповнюється третє... Не пустують і відділення лікарні." Багато хто вважає, що певною мірою цьому сприяють шкідливі викиди лісохімкомбінату.

У свідомих жителів Перечина викликає тривогу те, що зростаюче забруднення навколишнього середовища сприймається керівництвом міста, району, санепідстанції, екологічної служби майже як нормальне явище. Чи не тому, що більшість керівників, спроможних посприяти вирішенню нагальної проблеми, приїжджі; й вони, як і їхні сім'ї, проживають за межами шкідливого впливу лісохімкомбінату. З їхнього боку немає адекватного реагування, скоріше навпаки - повний штиль, потурання наростаючій небезпеці.

І вже цілком дивним (якщо не більше) є той факт, що корінного перечинця, старшого наукового співробітника УжНУ В. І. Іваника, який елементарно, переконливо довів наявність шкідливих відходів при виробництві деревного вугілля і пропонував доступними засобами запобігти забрудненню довколишнього середовища, намагалися притягнути до відповідальності. Мотивація, підстава - "... на відшкодування збитків, нанесених ЛХК... за відмову покупки від такого вугілля" (!).

На сумні роздуми наводять і погрози по телефону авторці газетної публікації "Невже

Перечин приречений на загибель?!". М.І. Пановій: "чи їй надоїло жити?"

Виступаючи на засіданні "круглого столу", учасник ініціативної групи Василь Іваник звернув увагу присутніх на те, що "... питання екологічної безпеки, пов'язане з діяльністю ВАТ "Перечинський ЛХК", активно висвітлювалися у ЗМІ з 2005 року. Проте (дивним є той факт!) ні органи місцевої влади, ні правоохоронні та природоохоронні органи, ні керівництво комбінату і до теперішнього часу не спромоглися гарантувати належну екологічну безпеку в м. Перечин: нищиться природа, губиться здоров'я громадян. Влада вигорджує керівництво комбінату. Зокрема, і на засіданні за "круглим столом" в.о. голови райдержадміністрації п. Оксана Ігнатюк навела явно неправдиві цифри: нібито на заводі працюють близько тисячі чоловік, а поповнення в районний бюджет від цієї діяльності комбінату становить 18 млн. грн. Виникає резонне запитання: чому керівництво району та м. Перечин не спромоглося відновити діяльність і довести до максимальної потужності Перечинського заводу продтоварів і заводу "Статит", що було б великою фінансово-економічно-соціальною підмогою для перечинців? Колись же соко-винний завод із дарів нашого божественного Карпатського краю - грибів, яблук, слив, чорниць, малин і інших - виробляв продукцію, яка користувалася попитом скрізь, куди її доставляли.

З увагою поставився до тривожних заяв виступаючих директор ВАТ "Перечинський лісохімкомбінат" Юрій Мальцев. Він запевнив представників влади, громадських організацій та ініціативну групу, що адміністрація підприємства вживатиме необхідних заходів, щоб запобігти шкідливому впливу виробництва на навколишнє середовище. Хоча це непросте завдання, оскільки багато нинішніх проблем накопичувались десятиліттями, і тепер для їх розв'язання потрібні величезні кошти.

Добре обізнана із багаторічними проблемами лісохімкомбінату Ірина Кепич підтвердила, що останнім часом вони справді складні. Загроза здоров'ю перечинців через шкідливі викиди підприємства зростає. Як би дорого не обходились заходи по їх нейтралізації, знешкодження та запобігання проникненню в навколишній простір, слід зробити все необхідне, аби припинити отруєння навколишнього середовища. Ірина Петрівна висловила надію, що у розв'язанні цих проблем колектив ЛХК не залишиться наодинці, певну допомогу йому нададуть міські, районні та обласні органи влади, виробничі та громадські організації, приватні підприємці. А дже здоров'я і життя людей - найдорожче.

Дехто з присутніх на засіданні намагався перевести дискусію в іншу площину: мовляв, причиною високої захворюваності і смертності в Перечині можуть бути й інші фактори, зокрема соціально-економічні, побутові...

Однак у загальному висновку-рішенні "круглий стіл" був однобачним: адміністрації лісохімкомбінату негайно вжити дієвих, ефективних заходів для вдосконалення виробництва з тим, щоб припинити шкідливий вплив отруйних викидів у навколишнє середовище. Про результати систематично інформувати громадськість.

Ініціативна група постійно триматиме це питання на контролі, результати будуть розглянуті в березні поточного року. В разі, якщо адміністрація ЛХК не вживе відповідних заходів для усунення шкідливого впливу виробництва на здоров'я людей, то будуть направлені відповідні заяви вищим органам влади України та міжнародним організаціям.

Юрій МЕГЕЛА,
член Національної спілки
журналістів України.

220 років з дня народження Івана Чурговича

Іван Чургович, народився 26 січня 1791 року в селі Новоселиця Перечинського району, у сім'ї греко-католицького священника Івана Чурговича. Після закінчення Ужгородської гімназії продовжив навчання в Будапешті, а згодом в Ужгородській богословській семінарії. У 1817 році прийняв духовний сан і одночасно почав викладати в Ужгородській гімназії. По двох роках відправився на науку до Відня у Фригганеум. Тут у 1823 р. отримав ступінь доктора богослов'я. В 1825 році його призначають директором Ужгородської гімназії, яку очолював до 1856 року.

Після смерті єпископа Олексія Повчія в 1831 році канонік Іван Чургович управляв Мукачівською греко-католицькою єпархією як капітулярний вікарій до висвячення на єпископа в 1838 році Василя Поповича. В той період він був ініціатором створення кафедрального хору в Ужгороді, сп. Попович звільнив Чурговича з посади капітулярного вікарія і назначив директором Ужгородської учительської семінарії, ким він пробув з 1839 року по 1861 рік.

Перебуваючи на посадах директора Ужгородських гімназій та учительської семінарії, залучав до викладацької роботи в ці навчальні заклади кваліфікованих учителів, насамперед з місцевої, національно свідомої інтелігентії, аби виховувати учнів, особливо майбутніх учителів, справжніми патріотами свого народу, духовно зрілими і добре підготовленими до практичного життя. З цією метою сам написав кілька праць з теорії та практики освіти, навчання та виховання. Постійно дбав про створення, будівництво в селах краю нових шкіл, забезпечення їх педагогічними кадрами.

Іван Чургович був одним із плеяди найбільш освічених людей свого часу, володів лев'ятим європейськими мовами. Залишив після себе бібліотеку, яка говорить про його філософську ерудицію та освіченість, як про людину, що стояла високо над рівнем свого оточення на рівні європейської цивілізації.

Помер педагог в 1862 році. Похований в Ужгороді.

Іван БАЧИНСЬКИЙ,
краснавець, депутат районної ради

Найменшим лемківчатам й не тільки їм

У гостях редакції "Лемкі Карпат" журнал "Лемчатко" – додаток до лемківського календаря за 2011 рік.

Пропонуємо нашим маленьким читачам дві загадки. Відповіді ви можете надіслати на адресу редакції й отримати подарунок.

ЗАГАДКИ

Що за диво? Що за птах
Наганяє жабам жах?
На одній нозі дрімас,
На димарі хатку має

(Л...а)

Два береги, єдине дно
І дзеркальна стрічка.
Несе човен, несе судно,
Назва - просто

(Р...а)

Конкурс читачів

У залі Перечинської районної дитячої бібліотеки відбувся конкурс на кращого читача. У ньому взяли участь майже 20 учнів 6-7 класів, які перемогли у сільських бібліотеках району.

Учасники ділилися роздумами про улюблені книги, демонстрували свої читачські щоденники. Журі оцінювало оформлення щоденників, артистизм, ерудицію учасників, їх комунікативність.

З теплими словами привітання до учасників конкурсу звернулися голова журі, директор бібліотечної системи Любов Гернег, начальниця відділу культури Марія Пекар, член Національної

співки письменників України Іван Ковик.

Перше місце було присуджено учениці Раківської ЗОШ І-ІІ ст. Яні Шуліній та учениці Зарічівської ЗОШ І-ІІ ст. Віталії Вакулі. Вони удостоєні права представляти наш район на обласному конкурсі читачів. Друге місце вибороли Катерина Перебязь з Дубриницької ЗОШ І-ІІІ ст. і Владислав Кречко (до речі, єдиний хлопець серед учасників змагань) з Т-Паспівської ЗОШ І-ІІ ст. Третє місце зайняла Анастасія Висоцька з Поляно-Гутинської ЗОШ І-ІІ ст. Усі учасники конкурсу нагороджені дипломами і подарунками. Конкурс перетворився на справжнє свято Книги.

Г. МЕГЕЛА, учителька Перечинської ЗОШ І-ІІІ ступенів, член журі конкурсу.

До відома лемківських писанкарів

У рамках Міжнародного фестивалю "Лемківська писанка" протягом Великого посту проводяться місцеві майстер-класи з розпису писанок серед учнівської молоді, які розпочинаються у загальноосвітній середній школі міста Глинки Золочівського р-ну Львівської обл. відкриттям XI фестивалю "МАЛЕЧА ТВОРИТЬ ПИСАНКУ"

27 БЕРЕЗНЯ 2011 р. 11.00-11.30 відбудеться відкриття фестивалю.

Кращі дитячі роботи будуть представлені на II Міжнародному фестивалі

"Лемківська писанка".

Метою фестивалю є збереження та розвиток лемківського писанкарства народними майстрами, які з покоління в покоління переносять задоволене письмо на добро і щастя, залучають широку верству молоді та дітей до вивчення прадавніх звичаїв українського народу.

Фестиваль – це справжнє свято лемківської писанки, яка є оберегом людини, родини, Батьківщини, згадкою про унікальну культуру найбільш західної гілки українського народу – Лемківщини.

"Я життя віддав науці" Василь Мікловда

У наукових колах України добре відоме ім'я Василя Петровича Мікловда. І це не дивно. Більшу частину прожитих років Василь Петрович віддав науці. Віддав і віддає до сьогоднішнього дня, крок за кроком намагається збагнути просту істину – як жити й творити на цій, даній нам Богом землі, аби людина – вище творіння Всевидця – могла жити краще.

Знаю, ні для кого це є секретом, що сила будь-якої надбудови невидимо криється в її економічному фундаменті. Саме економіка, майже всі її аспекти, є у полі зору декана економічного факультету Ужгородського національного університету, члена-кореспондента НАН України, доктора економічних наук, професора Василя Мікловда. А коли до таких поважних звань додати, що Василь Петрович заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, стає ясно, ніяково простий пересічний людині з віддаленого села чи провінційного містечка. Але, повірте, це не надомо. Дві-три хвилини спідкування – коли є тема для розмови, чи просто виникає потреба вирішити те чи інше питання, ця – напроцуд мудра людина стає доступною і зрозумілою. Крок за кроком, хвилиною за хвилиною, і проявляється тою мудрістю, сам стає трошки ближчим до тих великих премудростей, що турбують академічний розум професора.

Та в Національну академію наук України не "беруть" по зав'язі. Дорога до її широких й світлих коридорів починається з простої шкільної парті. Для Василя Петровича Мікловда вона почалася з маленького сільського пішничок у селі Тур'я-Пасіка Перечинського району Закарпатської області. Саме той пішничок, власний і неповторний, різний і дорогий кожній людині мивів Василя Мікловда у велику науку.

1970 рік успішно склавши державні іспити, присміяв три душі диплом про вищу освіту. – Університет дав мені знання, а працювати навчили батьки й мати. Працювати, робити справу так, аби не було ганьба за те, що ти робиш, перш за все, ганьба самому собі. З тими настановами іду я дотепер аби життя, – говорить Василь Петрович.

Боже, як це добре, коли людина з першого разу знаходить оту одну-єдину, тільки її даровану стежку життя. Стежку, що стає долею. Після університету була аспірантура

у Львівському державному університеті імені Івана Франка, успішний захист дисертації, перше власне звання доцента, а невдовзі, це було у 1995 році, рідна Тур'я-Пасіка в Ужгородській державній університет вже вшанували професора Василя Петровича Мікловда. Сьогодні Василь Петрович згадує, що багато було у нього пропозицій стосовно працевлаштування. Були різні, шалені і не дуже, відверто кон'юнктурні, але все це було не для нього. Своєю стежку він обрав – наука. Сьогодні відомий вчений є автором понад 210 наукових праць, 23 монографій, з яких 4 є науковими, а 2 видано навіть за кордоном. З 1971 року Василь Мікловда працює в УжНУ. Проїшов свою драбину від викладача до декана економічного факультету, підготував 33 кандидатів наук, 2 докторів. Всі вони поважні люди в науці, займаються проблемами економічного розвитку Закарпаття, інших регіонів України. Старше покоління вчених-економістів потімешку відходить від справ. Це закономірний процес. Їм на зміну приходять молоді. Саме молоді піднімати невідомі пласта в економічній науці, орати ту цілину, яку не встигли розорати ми, не встигли, або не зуміли. Наука не стоїть на місці. Що не день – нові відкриття.

– Саме підготовка молодих вчених мене сьогодні найбільше турбує, – говорить Василь Петрович і додає, – талановитих швидко помічають, їх "виривають". Не завжди молоді вчені можуть встояти перед спокусою кращого життя за кордоном. Чим мізку, тим допомагаю своїм колегам. Бо ж кредо мого життя – мудрі батьківські слова: "Роби добро людям".

Цими прекрасними словами можна б і закінчити коротеньку розмову про відомого вченого Василя Мікловда, що прославив тур'янську лемківську родину на всю Україну, але не можу не сказати, що батькову науку на економічному факультеті активно доповнює молодий вчений, кандидат економічних наук Василь Васильович Мікловда. Віряться, що він піде далі, стане більше, випаде вершин у науці, ніж його батько. Фундамент у нього міцний – мудре батькове слово.

Деякі слова про громадську роботу професора Василя Мікловда (він – членом Національного університету, голови спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій, член спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук в аспірантурі Рівненського дослідницького центру України, член редакційної ради журналу "Регіональна економіка", та "Економіка провідності", головний редактор наукового вісника Ужгородського університету, серія "Економіка").

Українська держава високо оцінила наукові здобутки Василя Мікловда. Заслужений професор УжНУ до своїх багаторічних, почесних державних звань, грамот і дипломів нагороджений орденієм "За заслуги" Шостого ступеня. Сьогодні професор в розвитку творчих сил. Працює він над низкою монографій, зібраних, творить нові глянцети у такій важкій справі, як економічна наука. Хочеться побажати йому доброго здоров'я, довголіття на науковій ниві, попрацювати так, аби рідна Тур'я-Пасіка й Перечинщина мали гарний свого академіка.

Василь МУЛЕЦА

Засновник ГО ім. Августина Штофана, викладач редакції. Виходить раз у місяць безоголошено. Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакції.

Наші реквізити: код 36447318, р/р 26009180361 в Перечинському відділенні ЗОД ВАТ "Райффайзен банк Аваль" МФО 380805, код ЄДРПОУ 14305909 (для газети "Лемкі Карпат")
<http://www.vasmuleca.blogspot.com>
E-mail: vasmuleca@gmail.com
Свідомство про реєстрацію: Зг № 505/97р від 10.12.2009 р.

Головний редактор
ВАСИЛЬ МУЛЕЦА
Відповідальний секретар
ЮРІЙ МЕГЕЛА
Телефони-факси:
Редактора 2-19-69
мобільний 050 955 76 17
Відповід. секретар 2-23-74
мобільний 050 156 16 94

Копії жовтених наборів та верстка редакції. Опублікований друк Уж друк арт. 1.5. Номер віддруковано у видавничому «ТУ Прес» 89200, м. Перечин, вул. Жолтоска, 93. Замовлення № 479, Гараж 1000.